

ERZİNCAN TARİHİ
CİLT IV
“YAKINÇAĞ DÖNEMİNDE ERZİNCAN”

EDİTÖRLER

Doç. Dr. İbrahim Caner TÜRK

Doç. Dr. Muhammed KÖSE

Bu kitabın tüm hakları Erzincan Valiliği ve
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Rektörlüğü'ne aittir.
Kitapta yer alan bölümlerdeki tüm sorumluluk yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Haberleşme Adresi:

Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Atatürk Mahallesi Kültür Merkezi

Barış Manço Park İçi

Telefon:0 446 214 30 79

Faks:0 446 214 80 22

E-Posta:iktm24@kulturturizm.gov.tr

Erzincan Valiliği Yayınları
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları

ISBN: 978-975-17-4615-3

Erzincan-2020

SON DÖNEM ERZİNCAN NÜFUS DEFTERLERİNE DAİR BAZI DEĞERLENDİRMELER*

Prof. Dr. Besim ÖZCAN**

Giriş

Osmanlı Devleti'nde, başta fethedilen yerler olmak üzere ülke genelinde yaşayan halkın sayımı yapıldı. Özellikle vergi ve askerlik işleri için kayıtların tutulması büyük önem arz etmekteydi. Osmanlı arşivlerinde yer alan tahrir, avarız, cizye, Temettuat defteri, vilayet salnameleri, nüfus yoklama ve sayım defterleri, Osmanlı coğrafyasında yaşayan halkın demografik istatistiklerini ihtiva eden kaynaklardır.¹ Osmanlı'da nüfus sayımı denilebilecek ilk çalışmalar tahrir şeklinde yürütülmekteydi. Tahrirlerin amacı öncelikle vergi durumunu, vergi mükelleflerini belirlemeye yönelikti. Bu çalışmalar Osmanlı'nın ilk dönemlerine kadar geriye gitmektedir.²

XIX. yüzyıla gelindiğinde Sultan II. Mahmud döneminde 1831-1838 yılları arasında nüfus sayımı yapıldı. Vergilendirme ve askeri amaçla yapılan bu sayımla adil bir vergilendirmeye gidilecekti.³ Sayımlarda hane reisi ve hanede yaşayan diğer erkeklerin kaydı tutulmuştur. Kayıtlarda kişilerin ismi, mesleği, yaşı, fizikî olarak betimlemesi, varsa lakabı, rahatsızlığı gibi kişiyi tanımlayacak genel özellikleri kayda geçirilmiş, böylece Osmanlı nüfusunun demografik istatistikleri çıkarılmıştır. Nüfus sayımlarının yürütülmesi, defterlerin tutulması, muhafazası vs. işleri yürütmek amacıyla da 1831 yılında Ceride Nezareti oluşturulmuş ve bürokratik işler buraya verilmiştir.⁴

Osmanlı Devleti, bilimsel demografi tekniklerini ilk olarak Tanzimat'la birlikte kullanmaya başladı, sosyal ve iktisadi hayatın değişik yönlerini genel hatlarıyla bu şekilde ortaya koyma eğilimi arttı. Her ne kadar devlet, vergi verecek kişi sayısını ve orduya alınacak erkek nüfus potansiyelini belirlemek amacıyla demografik çalışmalar yapmış ise de bu sayımlar, nüfusun genel hatlarını belirlemede önemli rol oynamıştır.⁵ XIX. yüzyıl sonlarına doğru Osmanlı Devleti, nüfus kaydı ve idari örgütlenme de dâhil olmak üzere nüfus idaresini ilgilendiren bütün unsurlar Sultan II. Abdülhamid tarafından "Nüfus Defterleri Yönetmeliği" halinde bir araya getirilmiştir.⁶

* Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu (26-28 Eylül 2019) Bildiriler Kitabı, C. 1, ss799-805..

** Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Erzurum/Türkiye, bozcan@atauni.edu.tr

¹ Salih Akyel, Savaş Sertel, "Osmanlı Nüfus Defterlerinin Tarih Yazımındaki Yeri: 1840 Tarihli Çarsancak Kazası Gayrimüslim Nüfus Defteri Örneği", *Journal of History and Future*, C. 1, S. 1, Aralık 2015, s. 80-81.

² Mehmet Güneş, "Osmanlı Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahlili", *Akademik Bakış Dergisi*, C. 8, S. 15, Kış 2014, s. 223.

³ Muhamed Köse, *Kayseri Şehri (İdari, Demografik, Sosyal ve İktisadi yapısı) (1830-1840)*, Kayseri 2018. s. 95.

⁴ Güneş, "Osmanlı Nüfus Sayımları", s. 227.

⁵ Abdulkadir Gül, "Son Dönem Osmanlı Eğin Nüfus Defterleri ve Bize Sundukları", *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, C. 3, S. 7, (Ocak 2015), ss. 155-173

⁶ "Bu yönetmelik müzakere edildikten sonra Şura-yı Devlet'in genel kurulu tarafından onaylandı ve 1881 yılında Sultan (II. Abdülhamid) tarafından yürürlüğe konuldu." Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1840-1914)*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s. 70

1. 1845 Yılı Erzincan Kazasına Ait 2716 Numaralı Nüfus Defteri

1. 1. Defterin Genel Tanımı

T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi NFS.d. 2716 numaralı defter Erzincan kazasına ait nüfus verilerini ortaya koymaktadır. Başlangıç tarihi 1249 olan defter ciltsiz, ebrusuz ve 19x48 ebadındadır. 194 sayfa verinin kaydı tutulan defterde, 29 mahalleden oluşan 68 karye kaydı bulunmaktadır. Veriler NFS.d 1249-1260 (1834-1845) yılları arasında tutulmuş olan kayıtları ihtiva etmektedir.

Sadece erkek nüfusun kaydedildiği defterde sayım işlemine öncelikle hane reisleri ile başlanmış, daha sonra hane reislerinin çocukları, yeğenleri ve torunları yazılarak o köyde, mahallede yaşayan diğer kişilerle devam edilmiştir. Kayıtlarda kişilerin aile ismi, adı, baba adı, fiziksel özellikleri, diğer özellikleri ve yaşı, varsa meslekleri, doğum tarihleri, ölüm tarihleri kaydedilmiş, yeni doğanların yaşları kaydedilmemiş ve doğum tarihleri belirtilmiştir. Yaşları "Sinn" işaretiyle yazılmış ve yaş özelliğine göre "Şâbb" olarak kaydedilmiştir. 11 yaşına kadar olanlar çocuk, 11-39 arası genç, 40 ve üzeri yaşlı olarak verilmiştir. 3-27 yaş aralığını şabb-ı emred (bıyığı, sakalı henüz çıkmamış delikanlı) olarak belirtilmiştir. Kişilerin fiziksel özellikleri boy, sakal ve bıyık yapıları dikkate alınarak, uzun boylu, orta boylu, kısa boylu, aksakallı, kara sakallı, sarı sakallı, kara bıyıklı, sarı bıyıklı, şâbb-ı emred ve çar ebru olarak kaydedilmiştir. Defterin tutulması tamamlandıktan sonra dünyaya gelmiş erkek çocuklar "Tevellüd" adı altında çoğunlukla baba adının altına, yer kalmadığı durumlarda da boş bulunan herhangi bir yere isim, baba adı ve doğum tarihiyle beraber yazılmıştır. Ölen kişiler "Fevt" (öldü) yazılarak üzeri çizilmiş ve öldüğü tarih yazılmıştır. Belirtilmesi gereken bir başka husus ise "bin" kelimelerinin kullanımudur. Defterde hane reisi ve sırası belirtilen erkek çocuklar kaydedilirken "Osman bin Mehmet" (Mehmed'in oğlu Osman) olarak yazılırken, defterin ilk kaydı tamamlandıktan sonra doğmuş olup sonradan kaydı yapılan erkek çocuklar için "Ali veledi Mehmed" Mehmed'in oğlu Ali olarak yazılmıştır. Hicri tarihler bazen gün-ay-yıl olarak tamamen verilirken bazen de yılın sadece son iki rakamı belirtilmiştir.

Yapılan tespit sonucunda Erzincan kazasına ait 97 yerleşim yerinde toplam 2.984 hane ve 7.298 erkek nüfusun kaydı ve 2.406 vefat kaydı tespit edilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki defterin 164. sayfasından itibaren hane sayısı belirtilmeden kayıt tutulmuştur. Tespit edilen 2.991 hane 164 sayfada belirtilmiş olan hane sayısıdır; son 30 sayfada haneler belirtilmeden sadece kişilerin kaydı tutulmuştur. (Erzincan kazasına merbut olan yerleşim yerlerinin isim ve nüfusları için bk. Ek.1)

2. 1256/1841 Tarihli Refahiye Nüfus Defteri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi NFS.d. 2617 numaralı defter Refahiye, defterin tutulduğu dönemki ismiyle Gercanis kazasına ait nüfus verilerini kapsamaktadır. Hicri 12 Ramazan 1256 başlangıç tarihli defter 23x61 ebatlarında ciltsiz ve 382 varaktan oluşmaktadır. 1, 181 ve 183. varaklar boştur. Defter iki kısımdan oluşmaktadır; ilk 341

varakta Müslim nüfusa ait veriler, geri kalan kısmında ise Gayrimüslim nüfusa ait veriler bulunmaktadır.⁷

Defterde Refahiye kazasının karye ve mezralarını içeren toplam 118 yerleşim yerindeki erkek nüfusa ait verilerin kaydı tutulmuştur. Buna göre bu yerleşim yerlerinin 104'ünde yalnızca Müslim nüfus bulunmaktadır. 2 yerleşim biriminde sadece Ermeni, 2 yerleşim biriminde Müslüman ve Ermeni nüfus birlikte, 6'sında sadece Rum ve 4 yerde ise Müslim ve Rum nüfus bir arada görülmektedir. Kayıtlarda haneler ve kayda geçen kişiler numaralandırılmıştır. İlk olarak hane sahibi bilgileri yazılmış ardından da hanede sakin diğer erkek nüfusun kaydı tutulmuştur. Bununla birlikte kişilerin aile ismi, adı, fiziki özellikleri, yaşı ve varsa mesleği siyah mürekkep ile; hastalık, göç, askerlik, tımarlı olma gibi diğer özellikler de kırmızı mürekkep ile kişi bilgilerinin hemen altına yazılmıştır. Ayrıca Ermeni nüfusun gelir durumu "*evsad*" ve "*alâ*" olarak belirtilmişken Rum nüfus kaydında gelir durumunu belirten bu ifadelere yer verilmemiştir.

Yaşlar "Sinn" işareti ile yazılmış olup, bir kişi haricinde yaş gruplarına göre herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Hoprek karyesinde ikamet eden 22 numaralı hane reisi Ahmed oğlu Çiftçi Ali'nin yaşı yerine güçlü kuvvetli anlamına gelen "*tuvanna*" yazılmıştır.⁹ Ayrıca ikiz olan bireyler de kırmızı mürekkeple "*tev'em*" yazılarak belirtilmiştir. Kişiler, fiziksel özellikleri boy, sakal ve bıyıklarına göre tasvir edilmiştir. Askerlik görevini yerine getiren kişiler de "*Redif, Redif Çavuş, Mansure'de, Mansure'de Onbaşı*" gibi ifadelerle belirtilmiştir. Kazadan giden ve kazaya gelen kişiler de isimlerin alt tarafında kırmızı mürekkeple, eğer varsa tarihiyle birlikte, 1255 yerine 55 şeklinde kaydedilmiştir. Böylelikle okuyucu tarafından kafa karışıklığına sebep olmaması için hicri tarihi ifade eden iki haneli sayıların başına 12 eklenerek bu karışıklık giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca aynı hane içerisinde aynı yere giden, gelen veya aynı askerlik görevini ifa eden kişiler için tekrardan kaçınmak için "*bu dahi*" ifadesi kullanılmıştır. Bu durum H-1233-M.1817-18 tarihinden H-1256-M.1840-41 tarihine kadarki kayıtların genelinde geçerliliğini korumuştur. Ancak her yer değişikliğinin tarihi belirtilmemiştir. Hane sahibi dışındaki kişiler kaydedilirken hane sahibine olan akrabalık durumu belirtilerek yazılmıştır. Örneğin "*oğlu, hafidi, ammusi, ammuzadesi, oğulluğu damadı*", akrabalık derecesini simgeleyen kelimeler sıklıkla; "*akrabası, babası, kayınpederi*" ifadeleri de birer kez kullanılmıştır. Yine tımar sahibi kişiler belirtilirken kişi adının hemen alt tarafına kırmızı mürekkeple "*Tımarlı Süvari, Tımarlı Mütekaüdü*" gibi ifadeler yer almıştır. Son olarak, kişilerin varsa hastalık veya özür gibi durumları aynı şekilde kişi isimlerinin altına kırmızı mürekkep ile kaydedilmiştir.

Gercanis (Refahiye) kazası dahilinde Müslüman nüfusun toplam 109 karye ve mezra yerleşim biriminde ikamet ettiği tespit edilmiştir. Bu 109 yerleşim yerindeki mevcut

⁷ İlgili defterdeki bilgiler ışığında Refahiye'nin 1841 yılındaki demografik yapısı hakkında detaylı bilgilere ulaşmak için bk: Muhammed Köse-İbrahim Kurtcebe Akkuş, *2617 Numaralı Nüfus Defterine Göre Refahiye (Gercanis) Kazasının Demografik ve Sosyo-İktisadi Durumu (1841)*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2019.

⁸ Tüvânâ; güçlü kuvvetli. Bk: Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2009, s.1115.

⁹ NFS.d. 2617 s. 23

1.940 hanede 6.336 erkek nüfus kaydına rastlanmıştır. Buna karşın defterin, Müslüman erkek nüfus bilgilerinin verildiği son sayfasında hane sayısı 1.890, erkek nüfus sayısı ise 5.906 olarak kaydedilmiştir¹⁰. Bu aradaki farkın, ya sayımı yapan kâtibin yanlış toplama hesaplamasından, ya da kaydı tutan kişinin göç eden hane halkını veya askere gidenleri hesaba katmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Toplam Gayrimüslim nüfus ise 14 yerleşim yerinde 179 hane ve 756 erkek nüfus olarak tespit edilmiştir. Buna göre Refahiye kazasının Müslim ve Gayrimüslim olmak üzere toplam nüfusu 2.119 hane ve 7.092 erkek nüfustan ibarettir.

Kaza dahilinde incelenen dönemde en kalabalık yerleşim yeri toplam 71 hanede 210 erkek nüfusun meskûn olduğu Ernek Karyesidir. 2 hanede 9 erkek nüfusun yaşadığı Uzan Karyesi ise en az kişinin yaşadığı yerleşim yeridir. Ancak hane sayısına bakıldığında ise Gülan Şadyay Aşireti 74 hane ile en fazla haneye sahiptir. Buna karşın 2 hane ile Uzan Karyesi ve Koçi Mezrası ise en az haneye sahip yerleşim yerleridir. (Gercanis kazasında yer alan karye ve mezraların isim ve nüfusları için bk. Ek. 2 ve Ek. 3).

3. Erzurum Sancağı'na Bağlı Tercan Kazası'nın 2753 Numaralı Müslim Nüfus Defterinde Tercan Nüfusu

2753 defter numaralı ve H.1251/M.1836 tarihli Tercan Kazasına ait Müslüman erkek nüfus kayıtlarını ihtiva eden defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde NFS.d fonunda kayıtlıdır. Mezkûr defter, 16x44 ebadında olup, ebrusuz cilt ile kaplı ve varak usulü ile numaralandırılmış olup toplam 12 varaktan oluşmaktadır. 1. Varak, defterin ciltsiz olan tanıtım varakı olup sonradan eklenmiştir. 2. Varak, Defterin Erzurum Vilayeti'ne bağlı Erzincan Sancağına bağlı Tercan Kazasına ait defter olduğu bilgisini vermektedir. Nüfus sayımına 3. Varaktan başlanmıştır. 10. Varakta Gülebağdı karyesine gelindiğinde varağın bitiş kısmında mezkûr karyedeki nüfus kayıtları tamamlanmadan sona ermiştir. Gülebağdı karyesinden önceki 15 yerleşim yeri sayımın sonunda kâtip, her karyenin bitiminde karyede meskûn toplam hane ve erkek nüfus bilgilerini vermişken, Gülebağdı karyesinde bu bilgilerin olmaması defterin eksik olduğu kanaatini güçlendirmektedir. Ayrıca o dönemde bir kazaya 16 karyenin bağlı olması son derece zayıf bir ihtimaldir. Aynı tarihlerde bir İslam beldesi olan Tercan Kazasında 44 Gayrimüslim karyesine karşın 16 Müslüman karyenin varlığı ayrıca bir tezatlıktır. İncelenen dönemde Tercan Kazası üzerine yapılan bir çalışma, bu kanaatleri

¹⁰ NFS.d. 02617 s. 170; İncelenen dönemde Refahiye Kazasının, kendisine bağlı yerleşim birimleri ve sınırlarında ikamet eden erkek nüfus sayısı yönüyle, pek de büyük olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim aynı tarihlerde kaydı tutulan Diyarbakir Vilayetine bağlı Palu Kazasına merbut 7 nahiyedeki 279 yerleşim biriminde meskûn 4.751 hanede 13.673 Müslüman erkeğin ikamet ettiği tespit edilmiştir. Bk: Muhammed Köse, *Palu Kazası Nahiyeleri ve Köylerinin Demografik ve Sosyal Yapısı: 1841 (Hun, Şin, Sivan, Gökdere, Bulanık, Ohi ve Kaçur)*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2016, s. 22; Bununla birlikte Refahiye Kazasının yerleşim yerleri ve nüfus sayısı bakımından daha büyük olduğu kazalar da vardı. Örneğin 1833 yılında Kıbrıs Adasına bağlı Tuzla/Larnaka Kazası, bünyesindeki 49 yerleşim biriminde 5.551 erkek nüfusu barındırmaktaydı. Bk: Muhammed Köse, "Arşiv Belgelerine Göre XIX. Yüzyılda Kıbrıs Ceziresi Tuzla/Larnaka Kazasının Demografik Yapısı", *Osmanlı Döneminde Kıbrıs Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2016, ss.294-303.

de güçlendirmektedir. Zira Yunus Özger'e ait çalışmada¹¹ Tercan'daki Müslüman nüfus oranının %67 olarak gösterilmesi bunu ispatlamaktadır. Söz konusu çalışmada, 14 karye ve 2 mezranın kayıtlı olması bu defterin eksikliğini göstermektedir.

Defterde sadece Müslüman erkek nüfusun kaydı tutulmuştur. Buna göre Tercan Kazası sınırları dâhilindeki 16 yerleşim biriminde meskûn 268 hanede ikamet eden 942 erkek nüfusun yanı sıra defterin tutulduğu H.1251 yılından sonra vefat edenlerin üstü kırmızı ve siyah mürekkepli kalemle fevt denilerek üstü çizilmiştir. Yine defterin tutulduğu H.1251 yılından sonra doğanlar ise, babasının isminin yazılı olduğu kısmın hemen altına kırmızı ve siyah mürekkepli kalemle deftere kaydı yapılmıştır. Defter üzerinde güncellemelerin 1258 yılına kadar devam ettiği tespit edilmiştir. Nitekim defter üzerinde yapılan çalışmada, Tolos Ulyâ karyesinin 7. hanesinde kayıtlı İsmail oğlu Süleyman'ın sonradan doğan oğlu Mustafa siyah mürekkepli kalemle 5 S 1258 tarih başına tevellüd ibaresi konularak kaydedilmiştir. 942 kişilik nüfusun 210'u vefat etmiştir. Toplam nüfus 803 kişidir. Nüfusu en fazla olan köy, 80 hane ve 214 kişi ile Mans köyüdür. En az nüfusa sahip olan köy ise 1 hane ve 3 kişi ile Pülk köyüdür. Günümüzde bu yerleşim birimlerinin isimleri değişime uğramıştır. Buna göre; Çamur/ Çamurköy, Telos Süflâ/ Cennetpınar, Komsor/ Kökpınar ve Mans/ Çayırılı olarak değişmiştir.

3. 1. Hane, Nüfus, Doğum ve Ölüm

Sadece Gayrimüslim erkek nüfusun kaydının tutulduğu deftere göre Tercan Kazası sınırları dâhilindeki 44 yerleşim biriminde meskûn, 640 hanede ikamet eden 2.027 erkek nüfusun yanısıra, defterin tutulduğu H.1258 yılından sonra vefat edenlerin üstü siyah mürekkepli kalemle fevt denilerek üstü çizilmiştir. Yine defterin tutulduğu H.1258 yılından sonra doğanlar ise, babasının isminin yazılı olduğu kısmın hemen yanına siyah mürekkepli kalemle deftere kaydı yapılmıştır. Nitekim defter üzerinde yapılan çalışmada, Pekiç karyesinin 20. hanesinde kayıtlı Markos oğlu Begos'un kardeşi Evanis'in sonradan doğan oğlu Giragos siyah mürekkepli kalemle 5 S 1260 tarih başına tevellüd ibaresi konularak kaydedilmiştir. 2.027 kişilik nüfusun 63'ü vefat etmiştir. Toplam nüfus 1.964 kişidir. Nüfusu en fazla olan yerleşim birimi 44 hane ve 185 kişi ile Pekiç'tir. En fazla haneye sahip olan yerleşim birimi ise 45 hane ile Kötür'dür. En az nüfusa sahip olan yerleşim birimi ise 1 hane ve 3 kişi ile Vuzun'dur. Günümüzde bu yerleşim birimlerinin isimleri değişime uğramıştır. Buna göre; Karakulak/Otlukbeli, Pekiç Çadırkaya, Mans/ Çayırılı, Kelmizi/ Büyük Yayla Köy, Mera-ı Gelinpertek der-civar-ı Mans/ Gelinpınar, Tivnik/ Ortaköy, Çamur/ Çamurköy ve Ağviran/ Ağören olarak değişmiştir. (Defterde kaydı tutulan yerleşim birimleri ve nüfus bilgileri için bk. Ek.4).

4. Erzurum Sancağına Bağlı Tercan Kazasının 2754 Numaralı Nüfus Defteri

2754 defter numaralı ve H.1258/M.1842/1843 tarihli Tercan Kazasına ait Gayrimüslim erkek nüfus kayıtlarını ihtiva eden defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde NFS.d fonunda kayıtlıdır. Mezkûr defter 21x57 ebadında olup, ebrusuz cilt ile kaplı ve sayfa

¹¹ Yunus ÖZGER, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tercan ve Köylerinin Demografik Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre)", *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı: 10/2, 2008, s.63.

usulü ile numaralandırılmış olup 163 sayfadan oluşmaktadır. 1. sayfa defterin ciltsiz olan tanıtım sayfası olup sonradan eklenmiştir. Nüfus sayımına 2. sayfadan başlanmıştır. 1, 11-12, 18-19, 25-26, 32-33, 37-38, 48-50, 55-56, 99-100, 133-136, 144-150, 164'üncü sayfaları tamamen boştur. 137-139. sayfalarda yerleşim biriminin ismi mevcut değildir. 22. haneden 46. haneye kadar olan kişilerin kaydı vardır. Bu sayfalarda toplam 25 hane 52 erkek nüfus kayıtlıdır. 162 ve 163'üncü sayfalarda sadece yerleşim birimlerinin isimleri mevcut olup hane veya kişi isimleri mevcut değildir. Bu yerleşim birimlerinde daha önce reaya var ise de dağılmış ve yalnız İslâm reayasının oturduğu belirtilmiştir.

4.1 Hane, Nüfus, Doğum ve Ölüm Oranları

Defterde sadece Gayrimüslim erkek nüfusun kaydı tutulmuştur. Buna göre Tercan Kazası sınırları dâhilindeki 44 yerleşim biriminde meskûn, 640 hanede ikamet eden 2.027 erkek nüfusun yanı sıra defterin tutulduğu H.1258/M.1842/1843 yılından sonra vefat edenlerin üstü siyah mürekkepli kalemle *fevt* denilerek çizilmiştir. Yine defterin tutulduğu H.1258/M.1842/1843 yılından sonra doğanlar ise, babasının isminin yazılı olduğu kısmın hemen yanına siyah mürekkepli kalemle deftere kaydedilmişlerdir. Nitekim defter üzerinde yapılan çalışmada, Pekiçi karyesinin 20. hanesinde kayıtlı *Markos oğlu Begos*'un kardeşi *Evanis*'in sonradan doğan oğlu *Giragos* siyah mürekkepli kalemle doğum tarihi olan 5 S 1260 tarihinin başına *tevellüd* ibaresi konularak kaydedilmiştir. 2.027 kişilik nüfusun 63'ü vefat etmiştir. Toplam nüfus 1.964 kişidir. Nüfusu en fazla olan yerleşim birimi 44 hanede 185 kişinin yaşadığı Pekiçi'tir. En fazla haneye sahip yerleşim birimi ise 45 hane ile Kötür'dür. En az nüfusa sahip olan yerleşim birimi de 1 hanede 3 kişinin yaşadığı Vuzun'dur. Günümüzde bu yerleşim birimlerinden bazısının isimleri değişime uğramıştır. Bunlardan Karakulak/ Otlukbeli, Pekiçi/ Çadırkaya, Mans/ Çayırılı, Kelmizi/ Büyük Yayla Köy, Mera-ı Gelinpertek der-civar-ı Mans/ Gelinpınar, Tivnik /Ortaköy, Çamur /Çamurköy ve Ağviran/ Ağören olarak değişmiştir. (Yerleşim birimleri ve nüfusu ile ilgili bk. Ek. 5).

5. Erzurum Sancağı'na Bağlı Tercan Kazası'nın 3823 Numaralı Nüfus Defterinde Tercan Nüfusu

3823 defter numaralı ve H.1264/M.1848 tarihli Tercan Kazasına ait Müslüman erkek nüfus kayıtlarını ihtiva eden defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde NFS.d fonunda kayıtlıdır. Mezkûr defter 19x54 ebadında olup, ebrusuz cilt ile kaplı ve sayfa usulü ile numaralandırılmış olup toplam 12 sayfadan oluşmaktadır. 1. Sayfa defterin ciltsiz olan tanıtım sayfası olup sonradan eklenmiştir. 2. sayfa Erzurum Livası'na bağlı Tercan Kazasına ait olduğu bilgisini vermektedir. Nüfus sayımına 3. sayfadan başlanmıştır. 3. Sayfadan 11. Sayfaya kadar Müslim nüfusun verildiği, 11. sayfaya gelindiğinde diğer Çanakçı Karyede olan Reayada gayrimüslim nüfusun verildiği görülmüştür. 11. ve 12. sayfalarda iki yerleşim birimi sadece isimle belirtilmiştir.

Nüfusu en fazla olan yerleşim birimi 24 hane ve 66 kişi ile Alirik'tir. En az nüfusa sahip yerleşim birimi ise 1 hane ve 3 kişi ile Çiftlik Nam-ı Diğer Vartik'tir. Tercan Kazası sınırları dahilinde 15 yerleşim biriminde meskûn 68 hanede ikamet eden 200 erkek nüfus tespit edilmiştir.

H.1251 tarihinde 2753 numaralı, H.1258 tarihinde 2754 numaralı ve H.1264 tarihinde 3823 numaralı defterlerde kayıtlı olan yerleşim birimlerinin dışında 40 karye (Kismisor, Sosunkar, Avşin-i Süflâ, Corcun, Edebük, Sipki?, Humlar, Zağger-i Ülyâ, Hirânî, Kosviran, Kara Hüseyin, Dere Kendi, Gökçeşeyh, Parmak, Parmak, Sarıkaya-ı Süflâ, Karinkes, Uzunhaç, Ördekhacı, Aravans, Güllüre, Kalacık, Gözme, Gâvrenci, Yaylacık, Kozun, Zaza Vartik, Kırcoğlu Kışlağı, Cabrim, Ağtaş, Mamahatun, Karacaviran, Sos, Pelegöz, Penek, İlaldı, Kızılca, Ovacık, Çillehane, Niğdere, Gelinpertek), 15 çiftlik (Çiftliğ-i Botuns komu der-civar-ı Ağviran, Çiftliğ-i Cubu komu, Çiftliği diğer İskender komu, Çiftliğ-i Dola Hacı komu, Çiftliğ-i Ecre komu, Çiftliğ-i Hacı Bektaş komu, Çiftliğ-i Haçık komu, Çiftliğ-i Hınzoru komu, Çiftliğ-i Karahüseyin komu, Çiftliğ-i Konga komu der-civar-ı Aravans, Çiftliğ-i Mazlum Ağa komu, Çiftliğ-i Merekli, Çiftliğ-i Söyük Ali komu, Çiftliğ-i Vartik komu, Çiftliğ-i Mezra-ı Kavaklık der-civar-ı Ağviran), 5 kom (Komu Zülfo komu der-sinor-u Beğdere, Komu Bozağa, Komu Seyyidağa komu der-civar-ı Karacaviran, Komu Çerkes, Kom-u Abdulgafur Efendi der-civar-ı Cabrim, Komu Emin Paşa der-sınır-ı sos) ve 3 mezra (Mezra-ı Hanzar, Mezra-ı Kağışna, Mezra-ı Kızıl Mağara) daha tespit edilmiştir. (İlgili nüfus verileri için bk. Ek. 6).

6. 2611 Numaralı Eğin Kazası Nüfus Defteri Müslim Ahalinin Kayıtları

Çalışmamızın esasını teşkil eden Eğin (Kemaliye) kazasına ait nüfus defteri T.C Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde NFS.d fon kodunda 2611 numaralı gömlek numarası ile kayıtlı bulunmaktadır. 2611 numaralı defterin başlangıç tarihi H.1256 Z 29 /M. 22 Ocak 1841 olup bitiş tarihi belirtilmemiştir. Defter 18x51 ebatlarında olup 199 varak ve 409 sayfadan ibarettir. Defterin içerisinde bulunan toplam 20 sayfası ise boş bırakılmıştır. Bu defter kazadaki Müslim ve Gayr-i Müslimlere dair nüfus bilgilerini kapsamaktadır. Eğin kazası nüfus defterinde sadece Müslim nüfusu ele alınıp, Gayr-i Müslim nüfusu değerlendirilmemiştir. Bu duruma göre 199 varaktan oluşan Eğin nüfus defterinin sadece 121 varağı değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Defterde sadece erkek nüfusu kayıt altına alınmış olup kadın nüfusu belirtilmemiştir. Defterin ilk sayfası ebru süslemeli olup, üzerinde "sin defter-i nüfus ehl-i İslam kaza-i Eğin vacib sene 1256" ibaresi ve 2. sayfanın baş kısmında "ehl-i İslam kasaba-i nefsi-i Eğin" ibaresi mevcuttur. Bu başlıktan sonra Eğin kazasına bağlı mahallelerde yaşayan kişilerin kayıtlarına başlanmıştır.¹²

Deftere kayıt yapılırken kişilere hane ve sıra numarası verilmiş olup bu sistem her bir hanede yeniden başlatılmamıştır. Yeni hanedeki kişiye ise sıradaki numaradan devam edilmiştir. Yeni bir mahalleye geçildiğinde aynı şekilde hane 1 ve 1. şahıstan tekrar başlatılmıştır. Hane ve sıra numaraları kaydın üst kısmına kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Defterde dikkat çeken bir husus da bazı mahalleler de hane numarası verilirken aynı numaranın ardarda gelen haneler için kullanıldığı ve bazı haneler

¹² Eğin Kazasına ait 2611 numaralı defterdeki verilerden hareketle 1841 yılı Eğin'in demografik ve sosyo-iktisadi yapısı hakkında detaylı bilgilere ulaşmak için bk: Muhammed Köse-Osman Gürcan, *2611 Numaralı Eğin (Kemaliye) Kazası Nüfus Defterine Göre Eğin'in (Kemaliye) Demografik ve Sosyo-İktisadi Yapısı (1841)*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2019.

arasında da sıra numarası verilirken atlamalar olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde bu durum sıra numarası verilirken de yaşanmıştır.

Kaydın yapılmaya başlanmasıyla beraber öncelikle hane reisi kaydedilmeye başlanmış ondan sonra oğulları, torunları, şeklinde devam etmiştir. Bazı hane reislerinin oğulluğu ve gulamı olan kişilerin de kaydı bulunmaktadır. Hane reisinden sonra gelen çocukları birçok hane içerisinde “karındaşı” şeklinde yazılmıştır. Hane esaslı bir sayım yapılmış olduğundan burada yaşayan şahıslar; isimleri, baba adları, lakapları ve aile isimleri ile birlikte anılmıştır. Ayrıca bu şahısların fiziki özellikleri, meslekleri, özür ve askerlik durumları, sosyal statüleri, gittikleri yerler, idari görevlileri, din görevlileri ve yaşları da belirtilmiştir. Kişilerin yaşları verilirken kırmızı mürekkeple her kaydın altına “sinn” ibaresi kullanılmıştır.

Çocuk veya gençliğe adım atanlar için kullanılan “emred” veya “şâbb-ı emred” ifadeleri yer almaktadır. Genellikle 8-22 yaş arası kişiler için kullanılan “şabb-ı emred” teriminin birkaç yerde 40 yaşlarında olan kişiler için de kullanıldığı görülmektedir. Defterde ardarda tekrar eden bazı bilgiler “bu dahi” şeklinde kaleme alınarak tekrar yazımları engellemiştir.

Defterde bulunan bazı kişilerin göç ettikleri yerler hakkında bilgi verilmiş olup bunların bazılarının göç tarihleri belirtilirken bazılarının ise belirtilmemiştir. Ayrıca göç edilen yerler ve tarihleri kaydın alt kısmına kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Sayım yapılırken kazada bulunmayanlar “Mefkud” ibaresi ile tanımlanmıştır. Yine özrü veya fiziksel yetersizliği bulunan kişiler de kırmızı mürekkeple belirtilmiştir. Ölen kişiler için fevt tabiri yerine öldü/öldi tabiri kullanılmıştır. Nüfus defterinde toplamda 7 kişi için öldü/öldi notu düşürülmüştür. Ölen kişilerin kayıtları kaydın alt kısmına kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

Bunun yanı sıra sayım esnasında askerde bulunanlardan birçoğunun nerede olduğuna dair kaydın alt kısmında bilgiler verilmişken bazılarının da yeri belirtilmemiştir. Tüm bu bilgiler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Defterde görülen diğer bir husus ise oğlu anlamına gelen “veled” kelimesinin kullanılmasıdır. Örneğin; Ahmed veled-i Ali (Ali'nin oğlu Ahmed) gibi.

Defterin 84. sayfasına kadar mahalle adları yer alırken 85. sayfadan itibaren köylerin kayıtlarına geçilmiştir.

Araştırmada nüfus defterine kayıtlı olan kişilerin adları, baba adları, aile isimleri, lakapları, fiziki özellikleri (boy, bıyık, sakal), meslekleri, fiziki ve ruhsal rahatsızlıkları, sosyal statüleri, askerlik durumları, idari görevliler, dini görevliler, nüfus hareketliliği, yaş oranları, gibi bilgileri detaylı bir şekilde verilmiştir.

Eğir kazasına bağlı bulunan mahalle ve karye (köy) lerde, 1841 de yapılan nüfus sayımı ile bu tarihte Eğir kazasına bağlı 64 mahalle ve karye mevcut olup bu mahalle ve karyelerde yaşayan kişi sayısı 6.343 iken hane sayısı ise 2.617 olarak tespit edilmiştir. Bu 64 mahalle içerisinde en fazla nüfusa sahip olan Taş dibi (370) ile Habnelis (293) mahalleleridir. En az nüfuslu olanlar ise Dillu (8) ile Ağil (14) mahalleleridir. Kazaya bağlı bulunan mahalleler içerisinde hane sayısı en fazla olan

Taş dibi (186) ile Ençika (166) mahalleleri iken, en az haneye sahip olan Dillu (5) ile Ağıl (6) mahalleleridir. (Eğin kazası Müslim nüfus hakkında bk. Ek. 7).

Sonuç

Sultan II. Mahmud döneminde 1831 yılında Osmanlı Devleti'nde başlatılan nüfus sayımları, 1840'lı yıllara gelindiğinde imparatorluğun en ücra köşelerine kadar yayılmıştı. Bu bağlamda Erzincan Sancağı dâhilinde nüfus sayımları da 1840 yılından itibaren yapılmaya başlanmıştı. Devlet tarafından tutulan nüfus defterlerinde yerleşim birimlerinde meskûn Müslim ve gayrimüslim ahaliden sadece erkek nüfusa ait bilgiler kayıt altına alınmıştır. Erzincan, Refahiye, Eğin (Kemaliye) ve Tercan kazalarına ait tutulan nüfus defterleri de bu özelliktedir. Nitekim ilgili yerlere ait ve çalışmanın temel konusu olan nüfus defterlerinde de bölgenin idari sınırlarında yaşayan erkek nüfusun fiziki özellikleri, varsa meslekleri, engelli ve özür durumları ve yaşları gibi muhtelif durumları defterlere kaydedilmiştir. Son tahlilde bu verilerden, XIX. yüzyılın ortalarına doğru Erzincan Sancağı ve bağlı kazalarının demografik ve sosyo-iktisadi yapısını büyük ölçüde tespit etmek mümkündür. Bu yönüyle nüfus defterleri Osmanlı coğrafyasının genelinde olduğu gibi, Erzincan Sancağı hakkında da oldukça özgün ve bilimsel veriler içermektedir. Bu derece özgün kaynakların ilgili kişilerle buluşturulması elzem olduğu kanısındayız

Sultan II. Mahmud devrinde 1831 yılında İmparatorlukta başlatılan nüfus sayımları, 1840'lı yıllara gelindiğinde ülkenin en ücra köşelerine kadar yayılmıştı. Bu bağlamda Erzincan Sancağı ve bağlı yerleşim birimlerinde nüfus sayımı ise 1840'tan itibaren yapılmaya başlanmıştır. Devlet tarafından tutulan nüfus defterlerinde yerleşim birimlerinde meskûn Müslim ve Gayrimüslim ahaliden sadece erkek nüfusa ait bilgiler kayıt altına alınmıştır. Erzincan, Refahiye, Eğin (Kemaliye) ve Tercan kazalarına ait nüfus defterleri de bu özelliktedir. Nitekim ilgili yerlere ait ve çalışmanın temel konusu olan nüfus defterlerinde de bölgenin idari sınırlarında yaşayan erkek nüfusun fiziki özellikleri, varsa meslekleri, engelli ve özür durumları ve yaşları gibi muhtelif durumları deftere kaydedilmiştir. Bu verilerden XIX. yüzyılın ortalarına doğru Erzincan Sancağı ve bağlı kazaların demografik ve sosyo-iktisadi yapısını büyük ölçüde tesbit etmek mümkündür. Bu yönüyle nüfus defterleri Osmanlı coğrafyasının genelinde olduğu gibi, Erzincan Sancağı hakkında da oldukça özgün ve bilimsel veriler ihtiva etmektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

NFS.d 2716

NFS.d. 2617

NFS.d. 2753

NFS.d. 2754

NFS.d. 3823

NFS.d. 2611

Araştırma Eserler

AKYEL, Salih, SERTEL, Savaş, "Osmanlı Nüfus Defterlerinin Tarih Yazımındaki Yeri: 1840 Tarihli Çarsancak Kazası Gayrimüslim Nüfus Defteri Örneği", *Journal of History and Future*, C. 1, S. 1, Aralık 2015, S. 78-98.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2009

GÜL, Abdulkadir, "Son Dönem Osmanlı Eğin Nüfus Defterleri ve Bize Sundukları", *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, C. 3, S. 7, (Ocak 2015), ss. 155-173,

GÜNEŞ, Mehmet, "Osmanlı Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahlili", *Akademik Bakış Dergisi*, C. 8, S. 15, Kış 2014, 221-240.

KARPAT, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu (1840-1914)*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003

KÖSE, Muhammed, *Kayseri Şehri İdari, Demografik, Sosyal ve İktisadi Yapısı: (1830-1860)*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 2018.

KÖSE, Muhammed, *Palu Kazası Nahiyeleri ve Köylerinin Demografik ve Sosyal Yapısı: 1841 (Hun, Şin, Sivan, Gökdere, Bulanık, Ohi ve Kaçur)*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2016.

KÖSE, Muhammed, "Arşiv Belgelerine Göre XIX. Yüzyılda Kıbrıs Ceziresi Tuzla/Larnaka Kazasının Demografik Yapısı", *Osmanlı Döneminde Kıbrıs Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2016, ss.294-303.

KÖSE, Muhammed- AKKUŞ, İbrahim Kurtcebe, *2617 Numaralı Nüfus Defterine Göre Refahiye (Gercanis) Kazasının Demografik ve Sosyo-İktisadi Durumu (1841)*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2019.

KÖSE, Muhammed-GÜRCAN Osman, *2611 Numaralı Eğin (Kemaliye) Kazası Nüfus Defterine Göre Eğin'in (Kemaliye) Demografik ve Sosyo-İktisadi Yapısı (1841)*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2019.

ÖZGER, Yunus, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tercan ve Köylerinin Demografik Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre)", *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı: 10/2, 2008, s.63.

Ekler

Ek. 1: NFS.d 2716 numaralı Erzincan nüfus defterinde yer alan yerleşim yerleri ve nüfus bilgisi.

Sıra	Yerleşim Yeri	Hane	Toplam	Ölü	Nüfus
1	Taşçı Mahallesi	53	172	31	141
2	Kazakoğlu Mahallesi	34	113	23	90
3	Abdülkerim oğlu Mahallesi	52	147	43	104
4	Molla Mehmed Mahallesi	33	97	28	69
5	Molla Seyyid Mahallesi	48	117	31	86
6	Fethullah Mahallesi	53	133	33	100
7	Ali Efendi Mahallesi	63	151	27	124
8	Selami Mahallesi	84	219	47	172
9	Karaağaç Mahallesi	140	363	82	281
10	Fazlı Mahallesi	22	50	16	34
11	Ramazanoğlu Mahallesi	54	127	35	92
12	Kili Mahallesi	16	28	16	12
13	Körelci Mahallesi	53	137	38	99
14	Çizmacı Mahallesi	16	40	7	33
15	Tilki Mahallesi	45	130	32	98
16	Cami-i Abdulgani Mahallesi	32	85	24	61
17	Seydi Bey Mahallesi	74	35	21	14
18	Kurşunlu Mahallesi	99	209	51	158
19	Benderli Mahallesi	33	89	21	68
20	Tekye Mahallesi	72	180	29	151
21	Hancı Mahallesi	49	127	37	90
22	Ceri Mahallesi	26	78	21	57
23	Tekreli Mahallesi	16	42	8	34

24	Dana Mahallesi	37	114	22	92
25	Molla Ali Mahallesi	20	99	10	89
26	Hafızlı Mahallesi	21	60	15	45
27	Celabuzu Karyesi	18	52	20	32
28	Hılır Karyesi	26	89	29	60
29	Kurutilek Karyesi	6	13	0	13
30	Rum Saray Karyesi	28	103	12	91
31	Gicun Karyesi	9	25	10	15
32	Veğavir Karyesi	20	63	21	42
33	Tılhas Karyesi	54	136	37	99
34	Handesi Karyesi	18	51	16	35
35	Nörkah Karyesi	5	11	0	11
36	Burasigir Karyesi	46	151	43	108
37	Vasgirt Karyesi	27	54	13	41
38	Erik Karyesi	38	115	16	99
39	Zakir Karyesi	60	165	37	128
40	Hemzisi Karyesi	32	94	15	79
41	Çorhasa Karyesi	60	146	37	109
42	Ekrek-i Takası Karyesi	49	136	46	90
43	Berasdik Karyesi	26	63	19	44
44	Hanzarlı Karyesi	16	44	9	35
45	Çakırman Karyesi Sınırında Vank	11	33	5	28
46	Çakırman Karyesi	53	143	33	110
47	Köşinkâr Karyesi	56	139	27	112
48	Köşinkâr-ı Sağır Safer Karyesi	2	6	0	6
49	Hah Karyesi	121	331	87	244
50	Sılbıs Karyesi	56	139	23	116

51	Esesi Karyesi	46	125	36	89
52	Keçurdik Karyesi	6	13	2	11
53	Çerme Karyesi	25	69	17	52
54	Caylı Karyesi	14	43	18	25
55	Göğne Karyesi	23	73	24	49
56	Göğne Mezrası	7	24	9	15
57	Kerdesi Karyesi	17	55	14	41
58	Baysaki Karyesi	14	36	13	23
59	Sipyatağı Karyesi	38	116	68	48
60	Hancıoğlu Mezrası	6	27	0	27
61	Ahmediye Karyesi	11	25	9	16
62	Ağgi Karyesi	9	28	13	15
63	Kurugöl Mezrası	6	10	0	10
64	Mıhar Karyesi	26	79	31	48
65	Kırmana Karyesi	24	65	11	54
66	Kara Kilise Karyesi	64	202	67	135
67	Kadağan Karyesi	14	35	10	25
68	Ağca Kendi Karyesi	4	14	2	12
69	Süleymanlı Karyesi	21	76	18	58
70	Kadağan-ı Kebir Karyesi	39	110	21	89
71	Samez Ali Karyesi	9	33	11	22
72	Deniz Damı Karyesi	18	60	13	47
73	Kel Göze Karyesi	6	19	5	14
74	Balıbey Karyesi	6	13	3	10
75	Mahi Mahalle Çayı Karyesi	100	293	69	224
76	Babacan Mahallesi	49	125	32	93
77	Oruçlu Mahallesi	66	202	24	178

78	Çavuşoğlu Mahallesi	48	132	34	98
79	Karbuşi Karyesi	17	53	10	43
80	Gürcüoğlu Mezrası	5	9	0	9
81	Radik Karyesi	54	137	28	109
82	Kartah Karyesi	55	152	43	109
83	Küpesi Karyesi	36	116	40	76
84	Nörkah Karyesi	19	186	24	162
85	Pızvan Karyesi		79	27	52
86	Harabedi Karyesi		67	22	45
87	Mıgısı Karyesi		112	39	73
88	Kısın Kör Karyesi		58	15	43
89	Karatuş Karyesi		221	55	166
90	Cancige Karyesi		232	53	179
91	Tilek Karyesi		16	8	8
92	Mertekli Karyesi		42	16	26
93	Şihli Karyesi		187	42	145
94	Keleriç Karyesi		248	48	200
95	Keleriç Mezraası		19	5	14
96	Pişkiadağ Karyesi		68	24	44
97	Piteriç Karyesi		156	30	126
	TOPLAM	2.984	9.704	2.406	7.298

Ek. 2: 2617 numaralı Refahiye nüfus defterinde yer alan Müslim nüfusun ikamet ettiği yerleşim birimleri.

Sıra	Karye/Mezra	Hane	Nüfus
1	Conur Karyesi	37	140
2	Küçük Karyesi	7	24

3	Laleli Karyesi	8	26
4	Elmalı Karyesi	18	67
5	Handudi Karyesi	15	61
6	Gedek Karyesi	16	59
7	Eskidi Karyesi	17	71
8	Sanek Karyesi	19	71
9	Diken Karyesi	4	22
10	Keçegöz Karyesi	5	26
11	Kelyolas/Gelbulas Karyesi	6	26
12	Gölan Şadyay Aşireti Karyesi	74	196
13	Hoprek Karyesi	36	103
14	Çalıklar Karyesi	13	43
15	Alamelik Karyesi	13	35
16	Ağtin Karyesi	8	20
17	Yeniköy Karyesi	10	23
18	Cengerli Karyesi	24	71
19	Melik Karyesi	14	52
20	Asergeh/Esirgâh Karyesi	11	25
21	Gersen/Kersen Karyesi	16	54
22	Haçe/Haçır Karyesi	5	21
23	Gerd Karyesi	55	178
24	Keğadi /Kiğadi Karyesi	18	47
25	Yeç Karyesi	14	51
26	Ahur Karyesi	12	30
27	Selamen Karyesi	3	11
28	Amusa Karyesi	21	88
29	Şığar Karyesi	8	23

30	Salut Karyesi	7	28
31	Ernek Karyesi	71	210
32	Çorihil Karyesi	37	93
33	Züger/Zevker Karyesi	65	189
34	Mendamlı Karyesi	24	80
35	Mahmir/Mahmer Karyesi	7	32
36	Bağdaçor/Buğdaçar Karyesi	14	41
37	Çat Karyesi	28	83
38	Mendalas/Mondulas Karyesi	9	32
39	Ulutarla Karyesi	11	29
40	Ofuz Karyesi	26	79
41	Gülüksür Mezrası	7	31
42	Kadiviren Karyesi	26	89
43	Haçerki/Haçirge Karyesi	6	14
44	Kadiviren Mezrası	11	53
45	Boldur Karyesi	8	19
46	Obruk Karyesi	10	50
47	Karayaprak Karyesi	9	41
48	Göksekü/Göksükü Köyü	28	100
49	Perçem Karyesi	14	51
50	Vank Karyesi	11	44
51	Çatak Karyesi	5	13
52	Tazıpigarı Karyesi	20	67
53	Gülüksür Karyesi	42	117
54	Koçi Karyesi	21	66
55	Mülk Karyesi	6	19
56	Çalto Karyesi	4	11

57	Tepe Mezrası	10	34
58	Gül Mezrası	10	34
59	Koçi Mezrası	2	11
60	Yatuk Karyesi	16	42
61	Kalur Karyesi	16	49
62	Lorut Mezrası	16	41
63	Kızıl Eniş Mezrası	24	78
64	Çukurçimen Mezrası	14	27
65	Azzesi Karyesi	54	174
66	Ekeçük Karyesi	32	103
67	Lorut Karyesi	6	25
68	Bolgadi Mezrası	7	17
69	Miküler Mezrası	14	27
70	Gölcük Mezrası	6	13
71	Hanzar Karyesi	51	177
72	Ekrek Karyesi	30	108
73	Sepdekin/Siptiğin Karyesi	20	86
74	Kürt Kendi Karyesi	26	73
75	Koşçalı Karyesi	11	34
76	Herven Karyesi	16	53
77	Kalkancı Karyesi	28	93
78	Hacı Kendi Karyesi	16	61
79	Hüseyin Şeyh Karyesi	17	55
80	Ağca Kendi Karyesi	4	14
81	Hüseyin Şeyh Mezrası	16	46
82	Livir/Divir Karyesi	48	162
83	Başgercanis Karyesi	19	70

84	Belenser Karyesi	8	41
85	Aşiret Mezrası	7	19
86	Gezgen Aşireti Mezrası	6	15
87	Sakoğlu Karyesi	8	35
88	Yazu Karyesi	21	88
89	Şayeb Karyesi	15	44
90	Karasu Karyesi	8	24
91	Alakilise Karyesi	25	101
92	Alb/Aleb Kendi Karyesi	47	117
93	Uzan Karyesi	2	9
94	Çavuş Karyesi	6	20
95	Aşut Karyesi	16	45
96	Bıçer Karyesi	14	63
97	Bulak Karyesi	7	22
98	Kayı Karyesi	36	108
99	Bardık Karyesi	13	42
100	Maksud Sevdı Karyesi	15	51
101	Saruhan Karyesi	25	65
102	Tulu Karyesi	8	24
103	Salur Karyesi	7	34
104	Zehreb/Zöhrep Karyesi	25	118
105	Oğlan Yusuf Karyesi	8	23
106	Tahir Mezrası	4	10
107	Köset Karyesi (Kös?)	22	81
108	Küçük Aşiret Karyesi	14	33
109	Alacahan Karyesi	15	64

Ek. 3. 2617 numaralı Refahiye nüfus defterinde yer alan Gayrimüslim nüfus verileri.

Karye	Millet	Hane	Nüfus
Sarpul Karyesi	Ermeni	32	189
Edzesni Karyesi	Ermeni	23	102
Ofuz Karyesi	Ermeni	2	11
Keğadi Karyesi	Ermeni	2	7
Mendelas Karyesi	Rum	20	56
Koymak Mezrası	Rum	7	16
Mendamlı Karyesi	Rum	6	22
Haraba Karyesi	Rum	12	48
Kırçatak Karyesi	Rum	10	47
Köfna Karyesi	Rum	12	54
Posur Mezrası	Rum	10	47
Alaca Han Karyesi*	Rum	17	64
Hüseyin Şeyh Mezrası*	Rum	9	33
Kadı Kendi Karyesi	Rum	17	60

Ek. 4. Erzurum Sancağına Bağlı Tercan Kazasının 2753 Numaralı Müslim Nüfus Defterinde Tercan Nüfusu

Yerleşim Birimi	Hane	Nüfus	Fevt	Toplam Nüfus
1.Çamur	25	70	5	65
2.Çamur Mezrasında Sakin	11	29	7	22
3.Çamur Civarında Çorak Mezrası	3	6	-	6
4.Telos Ulyâ	12	48	9	39
5.Telos Süflâ	40	155	28	127
6.Karadivan	8	35	6	29

7.Ağamçağam	9	28	11	17
8.Komsor	11	37	13	24
9.Pülk	1	3	-	3
10.Mıgıkar	20	70	13	57
11.Mans	80	299	85	214
12.Göle Çifliği	3	23	2	21
13.Bozağa	2	10	2	8
14.Esberek	19	73	8	65
15.Şegbe	18	106	22	84
16.Gülebağdı	6	23	1	22
Toplam:	268	1041	212	803
Genel Toplam: 803				

Ek. 5. 2754 Numaralı Nüfus Defterinde kayıtlı yerleşim birimleri ve nüfusları.

Yerleşim Birimleri	Hane	Nüfus	Fevt (Ölüm)	Toplam Nüfus
1.Çamurdere	8	15	-	15
2.Kızıl Veli Sinelki	5	17	-	17
3.Ali Bey Komu Nam-ı Diğer Piriz Komu	4	7	-	7
4.Vuzun	1	3	1	2
5.Hirâni Ulyâ	2	11	-	11
6.Vican	21	55	-	55
7.Hoyuk	25	89	1	88
8.Piriz	28	96	4	92
9.Pülk	29	106	3	103
10.Karakulak	19	59	2	57

11.Pekeriç	44	185	9	176
12.Mans	22	72	2	70
13.Esberek	5	16	1	15
14.Kelmizi	9	19	-	19
15.Mezra-ı Gelinpertek der-civar-ı Mans	12	29	1	28
16.Haçikoğlu Komu	7	20	1	19
17.Kurucakol	18	52	-	52
18.Abrenk	14	54	2	52
19.Kötür	45	138	1	137
20.Sarıkaya	35	125	3	122
21.Zumli	12	41	1	40
22.Kargın	16	51	-	51
23.Tivnik	19	73	3	70
24.Zağger-i Süflâ	31	97	3	94
25.Hınzoru	5	15	1	14
26.Kesur	9	22	-	22
27.Vartik	16	63	-	63
28.Haçkendi	14	51	1	50
29.Hirâni	18	49	-	49
30.Gâvurkaçağı	27	88	4	84
31.Pon	20	39	4	35
32.Çamur	18	49	1	48
33. -----	25	52	2	50
34.Tarun	9	20	1	19
35.Ağviran	2	9	3	6
36.Ağateri	21	9	3	6

37.Çanakçı	5	10	-	10
38.Çihnıs	12	34	1	35
39.Göktaş	8	18	4	14
40.Gülebağdı	-	-	-	-
41.Terpüsek	-	-	-	-
42.Mirvans	-	-	-	-
43.Kışlak	-	-	-	-
44.Yavi	-	-	-	-
Toplam:	676	1958	59	1964
Genel Toplam: 1964				

Ek. 6. 3823 Numaralı nüfus defterinde yer alan kayıtların yekûnu.

Yerleşim Birimleri	Hane	Nüfus
1.Alirik	24	66
2.Mirvans	6	21
3.Tivnik	3	7
4.Kavaklık	6	16
5.Çötelek	5	15
6.Sucuali	3	6
7.Saki Kömü der-civar-ı Aravans	6	18
8.İskender Kömü der-cavar-ı Aravans	4	18
9.Hacı Halil	2	4
10.Çiftlik Nam-ı Diğer Vartik	1	4
11.Çihnıs	2	5
12.Çanakçı	4	9
13.Diğer Çanakçı Karye' de olan Reaya	2	11
14.Begoğlu der-civar-ıÇerkes	-	-

15.Emin Paşa Kömü	-	-
Toplam:	68	200
Genel Toplam: 200		

Ek. 7. 2611 numaralı nüfus defterine göre Eğin Kazasında yer alan Müslim ahalinin meskûn bulunduğu yerleşim birimleri ve nüfus bilgisi.

Sıra	Mahalle ve Karye Adı	Hane sayısı	Nüfus
1	Ömer Efendi Mahallesi	27	73
2	Harap ve Arap Oğlu Mahallesi	15	37
3	Sofi Oğlu Mahallesi	25	56
4	Halil Ağa Mahallesi	25	57
5	Muhtar ve Hacı Yusuf Mahallesi	21	55
6	Şahsıdar ve Genç Ağa Mahallesi	40	84
7	Gümrükçü Mahallesi	24	66
8	Türkman ve İshak Paşa Mahallesi	58	117
9	Yağmur Dereli Mahallesi	37	85
10	Hatip Mahallesi	39	83
11	Kötan/Kotan Oğlu Mahallesi	24	56
12	Naib Mahallesi	75	154
13	Eriki Mahallesi	92	209
14	Taş Dibi Mahallesi	186	370
15	Derkenar Mahallesi	78	171
16	Baki Mahallesi	49	113
17	Gücan Mahallesi	48	109
18	Mekebiye Mahallesi	87	255
19	Ergü Mahallesi	78	228
20	Habnelis Karyesi	98	293

21	Elkerek Karyesi	139	291
22	Kendir Karyesi	29	70
23	Gemergab Mahallesi	42	91
24	Geruřla Mahallesi	27	54
25	Enıka Karyesi	166	387
26	Bizmeřin Karyesi	16	63
27	Ağıl Karyesi	6	14
28	Dillu Mahallesi	5	8
29	İbranki Karyesi	43	113
30	Navrel Karyesi	18	50
31	Sandık Karyesi	27	54
32	Danik Karyesi	11	26
33	Sorek Karyesi	18	36
34	Muřki Karyesi	19	46
35	Kařu Karyesi	67	145
36	řerhu Karyesi	29	55
37	Miingah Karyesi	29	70
38	Peruntah/Pertutah Karyesi	15	31
39	Ekrek Karyesi	26	57
40	Aęrik Karyesi	15	36
41	Salihlu Karyesi	25	56
42	Baęıřtař Karyesi	55	109
43	Puşadi Karyesi	18	38
44	İli Karyesi	34	84
45	Ya'kublu Karyesi	37	81
46	öbler Karyesi	21	54
47	Baęce Karyesi	13	39

48	Evarik/Evrık Karyesi	60	133
49	Tavik Karyesi	25	67
50	Pedigan Karyesi	40	99
51	Hassa Karyesi	30	99
52	Erhos Karyesi	20	56
53	Karye-i (?) Nahıye-i Puşadi	14	28
54	Atak Karyesi	30	84
55	Kefran Karyesi	22	51
56	Rabıt/Rabta Karyesi	19	54
57	Evişin Karyesi	35	147
58	Hocac Karyesi	14	35
59	Hafdar Karyesi	49	165
60	Başığı Karyesi	16	46
61	Gümeskan Karyesi	8	30
62	Serkavil Karyesi	88	204
63	Gecegü Karyesi	53	168
64	Evarik Karyesi	18	48
	TOPLAM	2617	6343